

Marek Paprocki

**ZJAWISKO PRZESTĘPCZOŚCI NIELETNICH
W LATACH 2013-2015**

Wstęp

Zagadnienie przestępczości nieletnich było już w przeszłości przedmiotem zainteresowania w piśmiennictwie. Wystarczy choćby zwrócić uwagę na popularne publikacje z dziedziny kryminologii¹. W opracowaniach tych wydaje się brakować jednak spojrzenia na tę istotną problematykę z punktu widzenia pedagoga praktyka. Ponadto z uwagi na dostępność do danych statystycznych publikowanych przez Policję, możliwe jest obecnie szersze przedstawienie problematyki z uwzględnieniem jej skali zarówno w stosunku do zjawiska popełniania przestępstw przez młodzież w ogóle, jak i przestępczości w szkołach *sensu stricto*. Z uwagi na przedmiot zainteresowania naukowego, główny punkt rozważań stanowi zjawisko przestępczości młodzieży gimnazjalnej. Wiek 13-16 lat jest wyjątkowo istotny dla rozwoju dziecka, ponieważ staje się ono wówczas szczególnie podatne na wpływy z zewnątrz. Dzisiejsze otoczenie stawia przed szkołą, rodziną oraz przedstawicielami wymiaru sprawiedliwości wiele wyzwań w zakresie przeciwdziałania demoralizacji oraz przestępczości nieletnich. Nie są to jednak wyzwania, którym nie można sprostać. Wychodząc od pojęcia nieletniego i czynu karalnego, podjęto próbę możliwie szerokiej analizy problemu, starając się wskazać również sposoby oddziaływań wychowawczych, które powinny pozwolić na skuteczne przeciwdziałanie procesowi kontrsocjalizacji małoletnich. Nadto zaś, wydaje się, że właściwie wdrożone będą mogły prowadzić do zwiększenia świadomości prawnej młodzieży oraz promować aktywną postawę uczniów. Najlepsze bowiem rezultaty wychowawcze przynosi zaangażowanie gimnazjalistów w podejmowane na ich rzecz działania.

---

¹ K. Bułat, P. Czarniak, A. Gorzelak, K. Grabowski, M. Iwański, P. Jakubek, J. Jodłowski, M. Małek, S. Młodawska-Mąsior, A. Papięż, M. Stożek, *Kryminologia*, Warszawa 2007; J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 2007.

Pojęcie nieletniego oraz możliwość stosowania wobec nieletnich przepisów Kodeksu karnego

Zgodnie z art. 1 § 1 pkt 1, 2 i 3 oraz § 2 pkt 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2016 r., poz. 1654), w skrócie u.op.s.n., nieletnimi są osoby które nie ukończyły 18 lat (w zakresie zwalczania i zapobiegania ich demoralizacji), osoby które dopuściły się czynu karalnego po ukończeniu lat 13, ale przed ukończeniem lat 17 oraz osoby, względem których wykonywane są orzeczone wobec nich środki wychowawcze lub poprawcze, jednak nie dłużej niż do ukończenia przez nie 21 lat. Z uwagi na przedmiot pracy, poza zakresem dalszego zainteresowania pozostała ostatnia z wymienionych grup.

Warto zasygnalizować, że powołany wyżej art. 1 u.op.s.n. nie wskazuje dolnej granicy wieku dziecka, do którego zastosowanie powinny znaleźć przepisy ustawy. W doktrynie prawa wskazuje się jednak, że brak jest „podstaw do przyjęcia, aby przejawy demoralizacji mogło wykazywać bardzo małe dziecko – nie może ono mieć jeszcze rozeznania, co jest dobrem, a co złem”². Jako dolną granicę wieku osób, wobec których zastosowanie może znaleźć ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich, wskazuje się ukończenie przez dziecko 9 roku życia³. Wiek ten zdaje się wyznaczać zatem dolną granicę, przed której ukończeniem nie można określić osoby jako nieletniego.

Drugim swojego rodzaju limesem wiekowym stosowania przepisów ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich jest natomiast art. 10 § 1 ustawy Kodeks karny (Dz.U. z 2016 r., poz. 1137), w skrócie k.k., zgodnie z którym na zasadach określonych w Kodeksie odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat. Może pojawić się pytanie dlaczego akurat ukończenie tego wieku powoduje, że do sprawcy czynu zabronionego właściwe będzie zastosowanie zasad Kodeksu karnego. Przyjęta przez ustawodawcę granica wiekowa odpowiedzialności karnej związana jest ze zdolnością osoby do jej ponoszenia. Zdolność ta z kolei jest jedną z przesłanek warunkujących przypisanie winy sprawcy czynu zabronionego⁴. Wina natomiast, jak przyjmuje się w doktrynie prawa karnego, stanowi odrębny wobec strony podmiotowej czynu zabronionego, element struktury przestępstwa⁵. Jak wskazuje się w orzecznictwie „na stopień zawinienia wpływają wszelkie okoliczności, które decydują o zakresie swobody sprawcy w wyborze i realizacji zachowania zgodnego z prawem, a w tym możliwość rozpoznania znaczenia czynu, możliwość podjęcia decyzji zgodnej z prawem i możliwość faktycznego sterowania swoim postępowaniem. Stopień winy najściślej zależy od

² A. Haak-Trzuskawska, H. Haak, *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz, rozważania dot. art. 1 u.op.s.n.*

³ *Ibidem.*

⁴ A. Marek, *Kodeks Karny. Komentarz, wyd. V, rozważania dot. art. 10 k.k.*

⁵ A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Tom I, rozważania dot. art. 1 k.k.*

stanu poczytalności⁶. Aby można mówić o przypisaniu winy, konieczne jest osiągnięcie przez sprawcę czynu zabronionego odpowiedniej dojrzałości, której wyznacznikiem jest ukończenie 17 roku życia. Oczywiście rozwój osobowości małoletnich nie przebiega dokładnie w ten sam sposób. W tym zakresie należało jednak wprowadzić pewnego rodzaju uogólnienie, tak aby nie pozostawiać wątpliwości w zakresie możliwości stosowania wobec niepełnoletnich sprawców przestępstw przepisów Kodeksu karnego.

Należy jednak zaznaczyć, że na mocy art. 10 § 2 k.k. nieletni, który dopuścił się po ukończeniu 15 lat jednego z wymienionych enumeratywnie w k.k. czynów zabronionych, do których należą między innymi zbrodnia zabójstwa (art. 148 § 1, 2 lub 3 k.k.), spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 156 § 1 lub 3 k.k.) czy też kwalifikowanego typu zgwałcenia (art. 197 § 3 k.k.) może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie tylko wtedy, gdy przemawiają za tym okoliczności sprawy, stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości oraz warunki osobiste, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne.

Pomimo wskazanej wyżej możliwości pociągnięcia nieletniego do odpowiedzialności na zasadach, o których mowa w Kodeksie karnym, czyny popełnione przez nieletniego nie stają się przestępstwami, a ich nieletni sprawcy nie są przestępcami⁷.

Jak wynika zatem z powyższego, w stosunku do nieletnich mogą znaleźć zastosowanie dwa reżimy odpowiedzialności, jeden opisany w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich, drugi zaś w przypadku najcięższych przestępstw, zgodny z zasadami Kodeksu karnego.

Dalsze rozważania będą odnosiły się do zjawiska przestępczości młodzieży gimnazjalnej, a więc w wieku pomiędzy 13 a 16 rokiem życia, ponieważ wydaje się ona najbardziej podatna na wpływy otoczenia, a zatem szczególnie narażona na demoralizację.

Zjawisko przestępczości młodzieży gimnazjalnej

Przestępczość w ogólnym rozumieniu pojmowana jest jako „popełnianie przestępstw; ogół przestępstw popełnionych w pewnym okresie w danym kraju lub środowisku społecznym albo przez określoną kategorię przestępców [...]”⁸. Jako przestępcę określa się zaś człowieka, „który popełnił przestępstwo, podlegającego odpowiedzialności karnej przed sądem [...]”⁹. Należy zatem wskazać, że przestępczość stanowi pewnego rodzaju zjawisko społeczne, które towarzy-

⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 16 stycznia 2007 r., sygn. akt II AKa 350/06.

⁷ K. Bułat i in., *Kryminologia...*, *op. cit.*, Warszawa 2007, s. 69.

⁸ M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, Tom II, Warszawa 1979, s. 1008.

⁹ *Ibidem*.

szy danej zbiorowości i dotyka w zasadzie wszelkich aspektów jej funkcjonowania. Wyraz temu zjawisku dają odpowiednie przepisy karne. Przykładowo, w Kodeksie karnym odnajdujemy przestępstwa skierowane przeciwko życiu i zdrowiu, rodzinie i opiece, jak i przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Warto podkreślić, że co do zasady czyn nieletniego nie będzie określany jako przestępstwo, aczkolwiek zbiorczy termin przestępczości oddaje w sposób pełniejszy zakres omawianych w pracy zjawisk. Należy do nich zarówno popełnianie przez młodzież gimnazjalną czynów wypełniających znamiona przestępstw opisanych w Kodeksie karnym oraz Kodeksie karnym skarbowym, niektórych wykroczeń jak i problem demoralizacji młodzieży. Z tego względu, w ocenie autora pracy warto jest posługiwać się tym właśnie określeniem, chociaż nie zawsze jest ono precyzyjne.

Ustawodawca postanowił wyciągnąć niejako poza nawias prawa karnego naganne zachowania popełniane przez nieletnich. Już w preambule ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich wskazano na *ratio legis* przyjętej regulacji, którym jest „dążenie do przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich i stwarzania warunków powrotu do normalnego życia nieletnim, którzy popadli w konflikt z prawem bądź z zasadami współżycia społecznego [...]”¹⁰.

Wobec sprawców czynów wypełniających znamiona przepisów karnych, w stosunku do których znajduje zastosowanie ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich, w miejsce czynu zabronionego ustawodawca posługuje się pojęciem czynu karalnego. Na podstawie art. 1 § 2 pkt 2 ppkt a i b u.op.s.n., przez czyn karalny należy rozumieć czyn zabroniony przez ustawę jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe oraz wskazane enumeratywnie wykroczenia określone w art. 50a, art. 51, art. 69, art. 74, art. 76, art. 85, art. 87, art. 119, art. 122, art. 124, art. 133 lub art. 143 Kodeksu wykroczeń (Dz.U. z 1971 r. Nr 12, poz. 114 z późn. zm.), w skrócie k.w. Pojęcie zatem czynu karalnego obejmuje każde z przestępstw, w tym również pozakodeksowe. Trafnym wydaje się przy tym ograniczenie odpowiedzialności nieletnich za wykroczenie, do jedynie niektórych z nich. Biorąc pod uwagę, że we wskazanym wyżej katalogu znalazły się wykroczenia, takie jak posiadanie niebezpiecznych przedmiotów (art. 50a k.w.), zakłócenie spokoju lub porządku publicznego (art. 51 k.w.) czy wybrane wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia oraz przeciwko mieniu, w tym kradzież oraz paserstwo (art. 119, 122 k.w.), katalog ten zawiera typowe i najczęstsze wybryki młodzieży. Co ciekawe, poza katalogiem znalazły się wykroczenia skarbowe, aczkolwiek biorąc pod uwagę ich specyfikę, nieletni mają ograniczone możliwości ich faktycznego popełnienia.

Z punktu widzenia dalszych rozważań, należy również krótko zdefiniować pojęcie demoralizacji, jako związane z przestępczością nieletnich. Demoralizacja w powszechnym znaczeniu rozumiana jest jako „proces odchodzenia od

¹⁰ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2016 r. poz. 1654).

obowiązujących wartości moralnych, przejawiający się w przestępczości, korupcji, wykolejeniu jednostek; stan upadku moralności, zepsuciu; rozluźnienie dyscypliny, karność¹¹". W kryminologii pojęcie demoralizacji rozumie się jako „niewynikające z przyczyn chorobowych ani rozwojowych stan struktur poznawczych, prowadzący do nierespektowania norm moralnych, sprzyjający łamaniu norm prawnokarnych. Inaczej mówiąc, jest to proces odchodzenia od obowiązujących wartości moralnych¹²". Jest to zatem pewnego rodzaju proces zachodzący u jednostki, polegający na wypracowaniu oraz rozwijaniu nieprawidłowego stosunku do otaczających ją zasad moralnych, prowadzący jednocześnie do wytworzenia się u niej braku przestrzegania powszechnie przyjętych w danym społeczeństwie norm postępowania. Tego rodzaju zachowanie, przy założeniu spójności najbardziej podstawowych norm moralnych i prawnych (por. normy nie zabijaj, nie kradnij oraz sankcje wskazane w art. 148 k.k. oraz w art. 278 i nast. k.k.) powodują popadnięcie jednostki w konflikt z prawem.

W kryminologii daje się zauważyć związek problematyki przestępczości nieletnich z procesem socjalizacji oraz oddziaływaniem otoczenia, w którym młodzież przebywa. Socjalizacja rozumiana jest jako proces „wdrażania jednostki do samodzielnego i niezaburzonego działania w społeczeństwie¹³". Proces ten następuje w otoczeniu jednostki – w rodzinie, szkole, grupie rówieśniczej, jak i w społeczności lokalnej. Zjawiskiem przeciwnym do socjalizacji jest kontrsocjalizacja. Wskazuje się, że jest to „wpływ społeczny [...] powodujący zwiększenie prawdopodobieństwa wystąpienia zachowań przestępnych¹⁴". Co za tym idzie, zaburzenia funkcjonowania poszczególnych grup, jak też niewłaściwe wzorce, które są przekazywane młodemu człowiekowi wpływają negatywnie na proces jego socjalizacji, a tym samym mogą implikować demoralizację. Z uwagi na przedmiot niniejszej pracy, w dalszej jej części skupiono uwagę w miarę możliwości na problematyce przestępczości w szkole. Nie może ona jednak pozostawać w oderwaniu od zjawiska przestępczości w ogóle.

Skala przestępczości nieletnich w Polsce

Podstawą dalszych rozważań będą dane statystyczne publikowane przez Policję za pośrednictwem strony internetowej <http://statystyka.policja.pl/>. Ponadto Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego KGP publikuje tzw. Informacje dotyczące stanu zagrożenia przestępczością nieletnich. Na potrzeby pracy wykorzystano raporty za lata 2013-2015. Biorąc pod uwagę niezwykle duży zakres udostępnianych przez Policję danych, wydaje się, że mogą one stanowić wy-

¹¹ M. Szymczak (red.), *Słownik...*, *op. cit.*, Tom I, Warszawa 1979, s. 379.

¹² K. Bułat i in., *Kryminologia...*, *op. cit.*, s. 118.

¹³ J. Blachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia...*, *op. cit.*, s. 321.

¹⁴ *Ibidem*, s. 322.

starzającą bazę do formułowania wymiernych wniosków. Warto podkreślić, że problematyką szeroko pojętych patologii wśród dzieci i młodzieży zajmują się również inne organy, w tym Najwyższa Izba Kontroli, która opublikowała tzw. informacje o wynikach kontroli pod nazwą „Przeciwdziałanie zjawiskom patologii wśród dzieci i młodzieży szkolnej (P/13/068)”. Informacje na temat ich wyników są również publikowane w sieci Internet¹⁵.

Na wstępie rozważań warto zasygnalizować, że przestępczość nieletnich stanowi istotny problem. Nie jest to jedynie kwestia marginalna, albowiem jak wynika z kolejnych raportów, w ogólnej liczbie 1 063 906 przestępstw stwierdzonych w 2013 r. oraz 438 820 podejrzanych znalazło się 25 248 osób nieletnich, którym udowodniono popełnienie 71 754 czynów karalnych. Co ciekawe, w ogólnej liczbie sprawców 82,3% stanowili chłopcy¹⁶. W 2014 r. na terenie kraju policjanci stwierdzili 898 129 przestępstw oraz ujawnili 357 847 podejrzanych, w której to grupie 17 158 stanowili nieletni sprawcy czynów karalnych, którym udowodniono 42 281 tego rodzaju czynów. W grupie tej 83,5% stanowili chłopcy¹⁷. Dla porównania w 2015 r. policja stwierdziła 833 281 przestępstw oraz 319 399 podejrzanych. Wśród nich znalazło się 12 904 nieletnich, którym udowodniono popełnienie 28 875 czynów karalnych. Wśród tej grupy 82% stanowili chłopcy¹⁸. Warto również zasygnalizować, że w okresie wcześniejszym, tj. od 2010 r. do 2013 r. liczba czynów karalnych, których dopuszczali się nieletni kształtowała się w granicach od 94 186 do 100 425 rocznie¹⁹.

Jak wynika z przywołanych danych statystycznych, czyny karalne nieletnich, wśród których mieści się szeroki przekrój przestępstw stanowiły we wskazanym okresie tj. od 2013 do 2015 r. przeszło 6,74% do 3,46% stwierdzonych przez Policję przestępstw. Zaznaczył się zatem istotny spadek przestępczości nieletnich. W tym miejscu warto zasygnalizować, jak duży odsetek osób w wieku od 13 do 17 lat dopuszcza się czynów karalnych. Dla zobrazowania tej relacji nieodzowne okażą się dane publikowane przez Główny Urząd Statystyczny²⁰ (w skrócie GUS). Zgodnie z informacją GUS liczba ludności Polski wynosiła w 2015 r. 38 454 576 osób. Rzecz jasna dane te trudno uznać za precyzyjne, biorąc pod uwagę emigrację, aczkolwiek brak jest dokładniejszych informacji, w oparciu o które możliwym byłoby poczynienie stosownych kalkulacji.

¹⁵ *Przeciwdziałanie zjawiskom patologii wśród dzieci i młodzieży szkolnej, (P/13/068)*, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,6956,vp,8803.pdf> [dostęp w dniu 4 maja 2016 r.].

¹⁶ *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2013 roku*, s. 2.

¹⁷ *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2014 roku*, s. 2.

¹⁸ *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2015 roku*, s. 2.

¹⁹ Interpretując statystyki przyjęto założenie, że czyny karalne, o których jest w nich mowa zostały popełnione przez osoby w wieku od 13 do 17 lat, ponieważ u.op.s.n. zgodnie z art. 1 § 1 pkt 2 właśnie do takich czynów znajduje zastosowanie.

²⁰ *Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 30 VI 2015 r.*, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stand-i-struktura-ludnosc-i-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-stand-w-dniu-30-vi-2015-r,6,18.html> [dostęp w dniu 4 maja 2016 r.].

W 2015 r. liczba osób w wieku 13-17 lat wynosiła 1 895 748. W tym samym okresie liczba ludności w wieku 18 lat i więcej wynosiła 31 533 521. Biorąc pod uwagę powołane wyżej dane Policji, w grupie osób zdolnych do popełnienia przestępstwa (tj. powyżej 17 lat) w 2015 r. przestępstwo popełniło 0,97%, gdy spośród młodzieży w wieku od 13 do 17 lat czynu karalnego dopuściło się natomiast jedynie 0,68% populacji. Przestępczość nieletnich nie stanowi zatem dużego zagrożenia z punktu widzenia statystyki, aczkolwiek niewątpliwie jest to poważny problem dla rodzin i środowisk dotkniętego tym zjawiskiem. Dzieje się tak w szczególności dlatego, że nieletni częstokroć kontynuują swój przestępczy proceder również po ukończeniu 17 roku życia.

Jak zatem kształtuje się przestępczość nieletnich, jakiego rodzaju czynów karalnych się dopuszczają? Czy są to jedynie drobne przestępstwa, czy też nieletni stają się sprawcami poważnych przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu. Odpowiedź na te pytania przynoszą wskazane już wyżej dane statystyczne, zawarte w informacjach dotyczących stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce.

W ocenie autora, do kategorii poważnych należy zaliczyć przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, a spośród przestępstw przeciwko mieniu przestępstwa o charakterze rozbójniczym, do których należą rozbój, kradzież rozbójnicza oraz wymuszenie rozbójnicze.

Przestępstwa rozbójnicze charakteryzują się dużą zawartością kryminalną. Oprócz elementu wymierzonego przeciwko cudzej własności, zawierają one również przemoc wobec osoby, a w przypadku wymuszenia rozbójniczego, mogą polegać również na zastosowaniu groźby gwałtownego zamachu na mienie. Niekiedy przestępstwo rozboju z uwagi na użycie przez sprawcę broni palnej, noża lub innych podobnie niebezpiecznych przedmiotów może zagrażać również życiu i zdrowiu pokrzywdzonego. Rzecz jasna tego rodzaju przestępstwa mogą mieć różny przebieg. Zarówno kradzież paczki papierosów przez nastolatka grożącego pokrzywdzonemu użyciem przemocy, jak i ciężkie pobicie pokrzywdzonego połączone z użyciem przez sprawcę siekiery zostanie zakwalifikowane jako rozbój, tyle że z art. 280 § 2 k.k. Tego jednak statystyka posługująca się zbiorczymi kategoriami nie uwidoczni.

W 2013 r. spośród ogółu przestępstw rozbójniczych stwierdzonych przez Policję (20 376) nieletni dopuścili się 9 704 czynów karalnych wyczerpujących znamiona tego rodzaju przestępstw, a więc około 47,6%²¹. W 2014 r. nieletni dopuścili się 4 341 tego rodzaju czynów karalnych. Stanowiło to 31,85% ogólnej liczby czynów wypełniających znamiona przestępstw rozbójniczych²². W 2015 r. nieletni popełnili jedynie 2 390 czynów wypełniających znamiona przestępstw rozbójniczych, co stanowiło 23,4% ogólnej liczby tego rodzaju

²¹ *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2013 roku*, s. 4.

²² *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2014 roku*, s. 4.

przestępstw popełnionych w Polsce²³. Widoczny zatem jest w tym zakresie spadek udziału nieletnich. Bez względu jednak na wskazaną tendencję spadkową, niepokojący jest udział nieletnich w tak poważnych przestępstwach. Przecież w 2013 r. nieletni popełnili niemal połowę czynów wypełniających znamiona przestępstw rozbójniczych. Tego rodzaju zachowania wydają się świadczyć o głębokiej demoralizacji ich sprawców.

Spośród przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu warto zwrócić uwagę na przestępstwo zabójstwa oraz udział w bójce lub pobiciu.

Zbrodnia zabójstwa z art. 148 § 1 k.k. zagrożona jest karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż lat 8, karą 25 lat pozbawienia wolności albo karą dożywotniego pozbawienia wolności. Typy kwalifikowane zabójstwa, o których mowa w art. 148 § 2 lub 3 k.k. zagrożone są analogiczną karą, z tym obostrzeniem, że kara pozbawienia wolności nie może być krótsza niż 12 lat²⁴.

Z danych statystycznych znajdujących się w powołanych informacjach dotyczących stanu zagrożenia przestępczością wynika, że w 2013 i 2015 r. nieletni dopuścili się po 4 czyny karalne tego rodzaju, a w 2014 r. dopuścili się 3 takich czynów. Biorąc pod uwagę, że w skali kraju w 2013 r. doszło do 574²⁵, w 2014 r. do 532²⁶ zabójstw, zaś w 2015 r. do 502²⁷ tego rodzaju czynów, udział w nich nieletnich jest subminimalny. Wynosi on około 0,7%. Trudno zatem wysnuć z tej informacji głębsze wnioski.

Przestępstwo z art. 158 § 1 k.k. popełnia kto bierze udział w bójce lub pobiciu, w którym naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo nastąpienia skutku określonego w art. 156 § 1 lub w art. 157 § 1 k.k. (ciężkiego lub tzw. średniego uszczerbku na zdrowiu). Przestępstwo to jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3. Jest to tzw. przestępstwo za narażanie, dla którego zaistnienia nie jest konieczne powstanie skutku w postaci uszkodzenia ciała, wystarczającym jest spowodowanie stanu zagrożenia dla zdrowia innej osoby. Jeżeli następstwem bójki lub pobicia jest ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8, jeżeli następstwem jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności do lat 10.

W 2013 r. stwierdzono, że nieletni dopuścili się 2 223 czynów karalnych wypełniających znamiona udziału w bójce lub pobiciu, co stanowiło jednocześnie 25,2% ogólnej liczby przestępstw tego rodzaju²⁸. W 2014 r. stwierdzono, że

²³ *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2015 roku*, s. 5.

²⁴ Zgodnie z art. 10 § 3 k.k. w wypadku pociągnięcia nieletniego do odpowiedzialności na zasadach k.k. orzeczona kara nie może przekroczyć dwóch trzecich górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego za przypisane sprawcy przestępstwo, sąd może zastosować także nadzwyczajne złagodzenie kary. Nieletni nie poniesie zatem nawet za zbrodnie zabójstwa maksymalnej kary.

²⁵ *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2013 roku*, s. 7.

²⁶ *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2014 roku*, s. 7.

²⁷ *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2015 roku*, s. 8.

²⁸ *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2013 roku*, s. 6-7.

nieletni dopuścili się 1 141 czynów karalnych wypełniających znamiona udziału w bójce lub pobiciu. Stanowiło to jednocześnie 16,6% ogólnej liczby przestępstw tego rodzaju²⁹, zaś w 2015 r. stwierdzono popełnienie przez nieletnich 818 czynów karalnych o znamionach przestępstwa z art. 158 k.k. Stanowiło to 14,7% ogółu tego typu zdarzeń³⁰.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, należy stwierdzić, że udział nieletnich w poważnych przestępstwach o charakterze rozbójniczym (na tle tego rodzaju przestępstw popełnianych przez osoby, które ukończyły 18 rok życia) jest znaczący. Gdy w 2015 r. udział czynów karalnych nieletnich na tle ogółu przestępstw wynosił jedynie 3,46% zdarzeń, zachowania nieletnich wypełniające znamiona poważnych przestępstw rozbójniczych stanowiły 23,4% ogólnej liczby tego rodzaju przestępstw popełnionych w Polsce. Pomimo tego, że statystyki pokazują, iż nieletni nie stanowią znaczącego odsetka osób popadających w konflikt z prawem, w swoich przestępstwach są brutalni i nie wahają się stosować przemocy. Podobnie zresztą sprawa wygląda w odniesieniu do przestępstwa udziału w bójce lub pobiciu.

Na odrębną analizę zasługują statystyki opisujące przestępczość stwierdzoną na terenie placówek oświatowych i wychowawczych. Przytoczone niżej dane nie muszą wprawdzie dotyczyć wyłącznie nieletnich sprawców, aczkolwiek ich wskazanie pozwoli zarysować stopień bezpieczeństwa m.in. w polskich szkołach. W 2013 r. stwierdzono popełnienie na terenie placówek oświatowych 17 544 przestępstw. Należały do nich m.in. 3 950 przestępstw rozbójniczych, 802 bójki lub pobicia oraz 22 zgwałcenia³¹. W 2014 r. na terenie placówek oświatowych i wychowawczych stwierdzono ogółem 10 070 przestępstw. Należały do nich m.in. 1 585 przestępstw rozbójniczych, 382 bójki lub pobicia oraz 11 zgwałceń³². W 2015 r. na terenie ww. placówek stwierdzono popełnienie 8 433 przestępstw. Należało do nich m.in. 741 przestępstw rozbójniczych, 278 bójek lub pobić oraz 26 zgwałceń³³.

W ocenie autora pracy, nie powinno się analizować zagadnienia przestępczości nieletnich w oderwaniu od problemu uzależnień od środków odurzających. Co więcej, przyjmowanie różnego rodzaju używek w młodym wieku leży u podstaw patologii objawiających się później w dorosłym życiu. Dlatego też zasługują one na bardziej szczegółowe omówienie.

Niestety autor nie dysponuje odpowiednimi statystykami dotyczącymi przestępczości nieletnich związanej ze spożywaniem alkoholu za lata 2013-2015, aczkolwiek wydaje się, że możliwym jest posiłkowanie się w tym zakresie danymi za lata 2010-2012. Jak wynika z opublikowanej przez Policję statystyki-

²⁹ Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2014 roku, s. 6-7.

³⁰ Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2015 roku, s. 7-8.

³¹ Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2013 roku, s. 14-15.

³² Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2014 roku, s. 14-15.

³³ Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2015 roku, s. 15-16.

ki „Małoletni pod wpływem alkoholu”³⁴, liczba ujawnionych nietrzeźwych³⁵ osób do 18 roku w 2010 r. wyniosła 15 034, w 2011 r. 15 285, a w 2012 r. 14 645. Jest to zatem dość istotny problem, w szczególności, że spożycie alkoholu wpływa na zachowanie człowieka. Jak wskazuje się w piśmiennictwie, co do skutków spożycia alkoholu na zachowanie się człowieka brak jest jednego schematu takiego zachowania. „Niektórzy ludzie [po spożyciu alkoholu, przyp. M.P.] stają się senni, spokojni i przyjaźni, inni wrogo nastawieni, nieprzyjaźni i skłonni do przemocy”³⁶. W nauce wskazuje się również na związek popełniania przestępstw przeciwko wolności seksualnej ze spożywaniem przez ich sprawców alkoholu. Działa on na organizm przyjmującego, zmniejszając lub znosząc czynności sterujące kory mózgowej – „sprzyja wyzwaniu się pobudek instynktownych oraz wyładowaniu napięć popędowych”³⁷. W tym miejscu nasuwa się zatem pytanie, o korelację spożywania alkoholu i przestępczości nieletnich. Również w tym zakresie warto posłużyć się statystyką. Przykładowo, jak wynika z opublikowanych przez Policję danych za lata 1999-2012³⁸, wśród nieletnich sprawców, którzy zostali przebadani pod kątem sprawdzenia stanu trzeźwości w 2012 r.³⁹, spośród 1 381 (8 474) nieletnich „podejrzanych” o kradzież z włamaniem – 121 z nich było nietrzeźwych; wśród 1 428 (4 751) „podejrzanych” o udział w bójce lub pobiciu – 154 było nietrzeźwych, a spośród 32 (106) „podejrzanych” o zgwałcenie 9 było nietrzeźwych. W przypadku przestępstw rozbójniczych, spośród 958 (3 360) „podejrzanych” o takie zdarzenia – 112 było nietrzeźwych. Nietrzeźwi stanowią zatem jedynie niewielki odsetek wśród nieletnich sprawców wskazanych wyżej zdarzeń. Stan nietrzeźwości nie oddziałuje więc w sposób istotny na zwiększenie przestępczości wśród młodzieży. Nie można jednak bagatelizować wpływu alkoholu na popełnianie przestępstw przez nieletnich oraz jego zgubnego wpływu na kształtowanie się osobowości młodych ludzi.

Obecnie na pierwszy plan wysuwa się zagrożenie, które stanowią dla młodzieży narkotyki oraz innego rodzaju substancje psychoaktywne. W mediach można zetknąć się z pomysłami legalizacji tzw. miękkich narkotyków, do których zalicza się m.in. marihuanę. Zdaniem autora pracy, koncepcje tego rodzaju nie powinny mieć miejsca. Dzieje się tak, albowiem już pojawianie się tego

³⁴ *Małoletni pod wpływem alkoholu*, <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/maloletni-pod-wplywem/50853,Maloletni-pod-wplywem-alkoholu.html> [dostęp w dniu 8 maja 2016 r.].

³⁵ Zgodnie z art. 115 § 16 k.k. nietrzeźwość w rozumieniu Kodeksu Karnego zachodzi, gdy 1) zawartość alkoholu we krwi wynosi 0,5‰ albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość, 2) zawartość alkoholu w 1 dm³ wydychanego powietrza przekracza 0,25 mg albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość.

³⁶ V.J. DiMaio, D. DiMaio, *Medycyna sądowa*, Wrocław 2003, s. 492.

³⁷ T. Marcinkowski, *Medycyna sądowa dla prawników*, Szczytno 2010, s. 476.

³⁸ *Nietrzeźwi sprawcy przestępstw*, <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/nietrzezwi-sprawcy-prz/50862,Nietrzezwi-sprawcy-przestepstw.html> [dostęp w dniu 8 maja 2016 r.].

³⁹ W nawiasie podano łączną ilość nieletnich sprawców poszczególnych kategorii „przestępstw”, zawierającą zarówno osoby poddane badaniu trzeźwości, jak i osób nieprzebadanych.

tematu w mediach prowadzi do swojego rodzaju „oswajania” społeczeństwa z narkotykami. Wytwarza się również przekonanie, że skoro środki takie są na tyle obojętne dla zdrowia, iż rozmawia się o ich legalizacji, ich przyjmowanie nie stanowi niebezpieczeństwa.

Jak się wydaje młodzież zwykle nie dysponuje środkami finansowymi pozwalającymi na zakup droższych narkotyków takich jak kokaina, warto więc zwrócić uwagę na substancje bardziej dostępne, tj. konopie indyjskie oraz tzw. dopalacze. Należy przy tym również zasygnalizować, że już samo posiadanie marihuany jest przez prawo zabronione. Z uwagi na zauważalne trudności w zwalczaniu problematyki zażywania oraz wprowadzania do obrotu dopalaczy, zdaniem autora w niniejszej pracy należało szerzej zająć się właśnie tym zagadnieniem. Jest tak tym bardziej, że producenci właśnie tych substancji zdają się wymykać przepisom ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii⁴⁰, w skrócie: u.p.n., zmieniając często skład oferowanych środków. Takie działanie ma na celu uniknięcie pojawienia się w nich substancji, o których mowa w załącznikach do ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Zasygnalizowane wyżej częste zmiany jakościowe dopalaczy, powodują trudności w diagnostyce oraz przeciwdziałaniu skutkom używania tego rodzaju środków.

O skali zagrożenia, jakie stanowią dopalacze, świadczy informacja zamieszczona na stronie internetowej Prokuratury Krajowej. Według danych z lipca 2015 r. w skali kraju prowadzone były 234 postępowania „związane z wprowadzaniem do obrotu środków zawierających substancje psychoaktywne lub inne substancje o podobnym działaniu na ośrodkowy układ nerwowy⁴¹”. W pewnym zakresie rozwiązaniem problemu ścigania przestępstw związanych z posiadaniem i handlem czy też udostępnianiem innym osobom dopalaczy jest możliwość zakwalifikowania tego typu zachowań w oparciu o art. 165 § 1 pkt 2 k.k. Przepis ten penalizuje spowodowanie niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób m.in. poprzez wyrabianie lub wprowadzanie do obrotu szkodliwych dla zdrowia substancji, środków spożywczych lub innych artykułów powszechnego użytku. Kwalifikacja taka nie jest jednak wolna od wad, ponieważ pozwala na ściganie zachowań, które polegają nie tyle na wytwarzaniu lub przechowywaniu dopalaczy, ale bardziej na udzielaniu ich innym osobom lub hurtowej sprzedaży. Dzieje się tak dlatego, że tzw. przestępstwo spowodowania niebezpieczeństwa, o którym mowa w art. 165 § 1 pkt 2 k.k. penalizuje spowodowanie zagrożenia dla wielu osób, a jak wskazuje się w doktrynie prawa karnego, znamię to odnosi się do grupy, której dolna granica wy-

⁴⁰ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2016 r., poz. 224, z późn. zm.) zawiera załączniki, w których wskazano substancje odurzające oraz psychotropowe, których wytwarzanie, przetwarzanie oraz posiadanie możliwe jest jedynie po spełnieniu określonych warunków.

⁴¹ *Dopalacze w praktyce prokuratorskiej*, <http://pk.gov.pl/aktualnosci-prokuratury-krajowej/dopalacze-w-praktyce-prokuratorskiej.html#.Vy9Y7oSLTIU> [dostęp w dniu 8 maja 2016 r.].

nosi co najmniej 10 osób⁴². Ponadto, elementem koniecznym tego przestępstwa jest „konkretne niebezpieczeństwo» wyznaczone znacznym prawdopodobieństwem naruszenia dobra prawnego oraz brakiem panowania nad przebiegiem zdarzenia i obecnością dóbr prawnych w obszarze działania sprawcy⁴³”. Z tego też względu dla pociągnięcia osoby handlującej dopalaczami do odpowiedzialności karnej, należałoby udowodnić jej sprzedaż lub usiłowanie sprzedaży tego rodzaju środków co najmniej tak licznej, jak wskazano powyżej zbiorowości. Co więcej niebezpieczeństwo stworzone działaniem sprawcy powinno być dla innych osób konkretne, a nie jedynie potencjalne.

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na statystyki popełnionych na terenie placówek oświatowych przestępstw, polegających na naruszeniu przepisów o przeciwdziałaniu narkomanii. W 2013 r. stwierdzono popełnienie 760 tego rodzaju przestępstw⁴⁴. W 2014 r. na terenie placówek oświatowych i wychowawczych stwierdzono 497 przestępstw polegających na naruszeniu przepisów o przeciwdziałaniu narkomanii⁴⁵, zaś w 2015 r. stwierdzono popełnienie 453 tego rodzaju przestępstw⁴⁶. Dane te z uwagi na praktyczny brak możliwości zakwalifikowania zachowań polegających na posiadaniu czy sprzedaży dopalaczy jako przestępczości narkotykowej, z założenia nie mogą uwzględniać tego wycinku omawianej problematyki. Ponadto, jak już wskazano nie dotyczą one wyłączenie nieletnich sprawców, aczkolwiek pokazują, że problem narkotyków w szkołach jest poważny.

Na podstawie przywołanych danych możliwe jest stwierdzenie tendencji spadkowej popełniania przestępstw. Należy do nich podchodzić jednak w sposób ostrożny, albowiem zapewne dość wysoka jest w przypadku przestępstw popełnianych w placówkach tego typu tzw. ciemna liczba przestępstw. Jest to „liczba przestępstw nieujawnionych, czyli nie zgłoszonych i/lub nie zarejestrowanych⁴⁷”. Jest tak zapewne w szczególności, jeżeli chodzi o przestępstwa związane z posiadaniem lub handlem narkotykami, ponieważ ich potencjalnymi odbiorcami są często sami wychowankowie takich placówek. Niepokojącą jest ilość przestępstw zgwałcenia. W samym 2015 r. doszło do 26 przestępstw tego typu w placówkach oświatowych, gdzie wszyscy, a w szczególności wychowankowie powinni mieć zapewnione bezpieczeństwo.

---

⁴² J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, stan prawny na dzień, rozważania dot. art. 163 k.k., teza 6.*

⁴³ *Ibidem*, *rozważania dot. art. 165 k.k., teza 17.*

⁴⁴ *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2013 roku*, s. 14-15.

⁴⁵ *Ibidem.*

⁴⁶ *Informacja dotycząca stanu zagrożenia przestępczością nieletnich w Polsce w 2015 roku*, s. 15-16.

⁴⁷ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, s. 227.

Propozycje inicjatyw mających na celu przeciwdziałanie przestępczości nieletnich

Powyżej przedstawiono problematykę przestępczości nieletnich. Wydaje się, że pomimo wskazywanego w statystykach stałego spadku liczby czynów karalnych, których dopuszcza się młodzież, w dalszym ciągu stanowią one poważny problem w polskich szkołach. Ponadto, na zjawisko przestępczości wśród nieletnich nakłada się również problem popełniania przestępstw na terenie placówek oświaty oraz placówek wychowawczych, gdzie uczniowie powinni stykać się nie z potencjalnymi zagrożeniami, a z możliwością zdobywania wiedzy oraz rozwoju swoich umiejętności w stabilnym i bezpiecznym środowisku.

W celu przeciwdziałania nasilaniu się demoralizacji i przestępczości nieletnich, możliwe jest podejmowanie oddziaływań wychowawczych o różnym charakterze. W szczególności, celowym wydaje się podejmowanie inicjatyw oddolnych, które nie wymagają angażowania dużych środków finansowych, jednocześnie pozwalają na zaangażowanie rodziców oraz samych uczniów w realizacji wspólnych projektów.

Wiek 13-16 lat, a więc ten w którym znajduje się młodzież gimnazjalna, to okres poznawania siebie oraz otaczającego świata. Człowiek w tym wieku jest coraz bardziej świadomy, zmienia otaczające go dotychczas środowisko, szkołę, poznaje nowych kolegów i koleżanki, zdobywa pozycję w klasie oraz otoczeniu. Jednocześnie jest bardzo podatny na wpływy starszych, pragnie akceptacji oraz zrozumienia. Próbuje przy tym nowych rzeczy, zdobywa więcej wolności od rodziców, zaczyna chodzić na dyskoteki, spotykać się ze znajomymi. W kontaktach z otoczeniem przyspieszeniu ulega jego socjalizacja. Młodzież stanowi zatem podatny do ukształtowania materiał. Tym samym, co jest konsekwencją poznawania otoczenia, młody człowiek spotyka się z ciemną stroną życia, do której należą różnego rodzaju używki, przemoc oraz chęć posiadania rzeczy zakazanych.

Z tego też względu, działalność wychowawczą mającą na celu zapobieganie pojawiania się przestępczości wśród gimnazjalistów należy prowadzić możliwie wielotorowo. Działania tego rodzaju nie powinny być prowadzone w oderwaniu od środowiska, w którym młodzież przebywa. Kluczowa, rzecz jasna będzie w nich rola rodziców dzieci, aczkolwiek istotna wydaje się również współpraca ze szkołą, do której dziecko uczęszcza. Nauczyciele z racji stałego kontaktu z młodzieżą, mają możliwość obserwowania oraz wykrywania nie korzystnych zmian w zachowaniu uczniów. Dodatkowo, w przeciwieństwie do rodziców, nauczyciel może ocenić zachowanie dziecka w sposób obiektywny, odnosząc je do zachowania innych dzieci.

Po pierwsze, młodzież w wieku 13-16 lat powinna być nie tyle przedmiotem oddziaływań wychowawczych co partnerem w rozmowie. Celowe zatem jest rozwijanie poziomu wiedzy uczniów oraz ich rodziców w zakresie problematyki uzależnień, przestępczości oraz przeciwdziałania powstawaniu takich zjawisk.

W stosunku do dzieci działania takie mogą być podejmowane w czasie godzin wychowawczych oraz, o ile to możliwe, zajęć w plenerze. Zajęcia takie mogą polegać w szczególności na zapraszaniu do szkoły gości z zewnątrz, rodziców, którzy zajmują się zawodowo czy to ochroną zdrowia, czy też reprezentują zawody prawnicze. Szczególnie cenna wydaje się w tym zakresie wiedza praktyków – sędziów orzekających w Wydziałach Karnych oraz w Wydziałach Rodzinnych i Nieletnich, a także doświadczenie zawodowe prokuratorów. Sędziowie i prokuratorzy w codziennej pracy stykają się zarówno z pokrzywdzonymi, jak i ze sprawcami różnego rodzaju przestępstw. Ponadto niejednokrotnie dysponują wiedzą z zakresu psychologii oraz psychiatrii sądowej. W czasie takich spotkań, prawnicy mogliby z jednej strony wyjaśnić w formie dyskusji lub wykładu węzłowe zagadnienia związane z przestępczością wśród małoletnich, a z drugiej podjąć próbę aktywizacji młodzieży, chociażby organizując symulację rozprawy sądowej lub przesłuchania. W ich trakcie uczniowie mogliby wcielać się w role procesowe, pokrzywdzonego, świadka lub organu prowadzącego przesłuchanie. Tego rodzaju żywe zajęcia z całą pewnością pomogłyby lepiej zrozumieć młodzieży zagrożenia związane przestępczością niż najlepsza nawet broszura czy film dokumentalny. Dodatkowo, można również organizować w gimnazjach konkursy z nagrodami książkowymi, na najlepszą pracę pisemną związaną z unikaniem zagrożeń przestępczością w środowisku szkolnym.

Ponadto, biorąc pod uwagę, że bardzo często pierwszy kontakt z nieletnim podejmuje Policjanci wezwani na miejsce zdarzenia (np. bójki, drobne kradzieże), warto organizować spotkania dzieci lub rodziców z funkcjonariuszami pełniącymi służbę w miejscowych jednostkach Policji. Praktycy będą potrafili wskazać typowe zagrożenia, z którymi styka się młodzież oraz zwrócić uwagę na problemy uzależnień czy sposoby rozpoznawania u dzieci symptomów zażycia środków odurzających.

Sygnalizowane działania, które można podejmować w celu zwalczania zjawiska przestępczości wśród młodzieży rzecz jasna nie wyczerpują omawianej problematyki, lecz w tym zakresie jedyne ograniczenia nakłada na nauczycieli oraz dyrekcje szkół ich kreatywność. Oczywiście działania podejmowane przy udziale zaproszonych gości trudniej będzie zorganizować w mniejszych ośrodkach, aczkolwiek nie jest to niemożliwe. Dlatego z całą pewnością warto jest przynajmniej podjąć próbę zapobiegania powstawaniu niepokojących zjawisk wśród młodzieży niż zwalczać późniejsze skutki jej demoralizacji.

Zakończenie

Jak wynika z niniejszego opracowania, problem przestępczości w szkole nie jest zagadnieniem marginalnym. Tam gdzie pojawiają się ludzkie zbiorowości, tam również powstają różnego rodzaju negatywne zachowania. Środowisko gimnazjum jest szczególnie narażone na pojawianie się różnego rodzaju niepo-

kojących zjawisk. Dzieje się tak z uwagi na wiek młodzieży, która tam trafia. Dzieci w wieku 13-16 lat są szczególnie podatne na wszelkie wpływy, chłoną wiedzę, ale i przyjmują negatywne bodźce. Coraz większym zagrożeniem dla młodzieży są różnego rodzaju uzależnienia. Oprócz spożywania przez młodzież alkoholu, bardziej powszechnym problemem staje się sięganie przez dzieci po narkotyki oraz tzw. dopalacze. Niestety częstokroć tego typu środki odurzające są dla młodzieży nawet łatwiej dostępne niż alkohol. Mogą one z nim również konkurować pod względem ceny. Nie jest jednak tak, że nauczyciele oraz rodzice są bezbronni w przeciwdziałaniu demoralizacji młodzieży oraz przestępczości wśród nieletnich. W podejmowaniu oddziaływań konieczna jest współpraca i wymiana informacji pomiędzy szkołą a domem oraz wzajemne zaufanie. Zdaniem autora pracy, warto jednak wyjść poza schemat domu i szkoły oraz korzystać w miarę możliwości również z wiedzy i pomocy osób z zewnątrz. W tym zakresie można spróbować organizować w szkole spotkania z przedstawicielami sądownictwa i prokuratury oraz Policji. Praktycy mogą wnieść swoje doświadczenie oraz aktywizować młodzież szkolną, organizując różnego rodzaju spotkania czy warsztaty, w czasie których można łączyć zdobywanie wiedzy i kształtowanie pozytywnych zachowań z zabawą. Organizacja symulacji rozprawy sądowej czy przesłuchania wymaga wprawdzie zaangażowania i dodatkowego nakładu pracy zarówno ze strony uczniów, jak i wychowawców, ale można w ten właśnie sposób spożytkować godziny wychowawcze. Ilość możliwości oddziaływań mających na celu zainteresowanie i aktywizację młodzieży jest prawie nieograniczona. Najważniejsze w tym zakresie są zaangażowanie pedagoga i umiejętność zainteresowania dzieci realizowanym projektem.

THE PHENOMENON OF JUVENILE DELINQUENCY IN THE PERIOD 2013-2015

Abstract

The aim of this work is the juvenile delinquency. In this study the particular attention is paid to the crime problem, which occurs in educational institutions, taking into account the statistics published by the police. The issues related to the ability to call juvenile to account on the principles of the Criminal Code on the basis of disposition of the Article 10 § 2 K. K. were also discussed in this work. Moreover, the term of punishable act was analyzed. Additionally, the work draws attention to practical issues concerning the fight against demoralization and juvenile delinquency at schools.

